

УДК 340.1;340.132

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.34>**Дмитро Очколяс,**

аспірант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права імені В. М. Корецького

Національної академії наук України

ПРИРОДА ТА СТРУКТУРА ТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

У статті визначено актуальність вибраної для дослідження проблеми, з'ясовано ступінь її дослідження та поставлено завдання – дослідження сутності, природи та структури теоретичної юридичної науки шляхом з'ясування категорії «природа» на доктринальному теоретичному рівні, визначення структури науки та інтерпретації феномена природи та сутності теоретичного наукового знання в контексті сучасних уявлень про теоретичну юридичну науку. Наголошено на важливості загальнотеоретичної науки як одного із важливих складників ідеолого-правового життя суспільства. Це викликає необхідність систематизації уявлень про соціально-правові наслідки розвитку сучасної теоретичної науки, модернізації наукового знання відповідно до сучасних суспільно-політичних умов. Зазначено, що звернення до дослідження природи теоретичної науки пов'язане з потребами розвитку самої юридичної науки, зумовленими поглибленням історико-юридичних досліджень, здійснюваних теоретиками права, які досліджують проблеми структури юридичного знання, та незадовільним станом дослідження теоретико-правових проблем природи теоретичного знання на доктринальному рівні.

На основі аналізу етимологічного значення категорії «природа» та особливостей її тлумачення на науковому юридичному рівні зроблено висновок про те, що природа теоретичного знання пов'язується з наміром звернутися до головних властивостей, сутності, якісно важливих рис досліджуваного явища. Виявлено об'єктивні та суб'єктивні причини, що обумовлюють категорію «природа» саме у правовій сфері.

У результаті аналізу доктринального розуміння категорії «природа», обґрунтованого вченими-теоретиками, пропонується власне визначення цієї категорії стосовно загальнотеоретичної науки. Природа загальнотеоретичної науки обґрунтована як сукупність основних якостей, ознак та властивостей загальнотеоретичної науки, що зумовлюють її сутність, особливості та місце в системі юридичних наук. вона має дві основних складники: першооснова науки, що зумовила існування самого явища, його сутність, та сукупність істотних, сутнісних властивостей теоретичної науки.

Особливе місце у публікації відведено аналізу структури теоретичної науки. Акцентовано увагу на необхідності переосмислення наукових підходів, які прийнято вважати традиційними і майже офіційними. Система теоретичної науки визначена як сукупність структурних елементів, що визначають внутрішні і зовнішні зв'язки та володіють стабільними, статичними властивостями. На відміну від усталеного розуміння структури теоретичної науки як теорії права та теорії держави, запропоновано віднести до елементів структури загальнотеоретичні знання юридичної науки, теорію права, теорію держави, теорію прав людини, теорію юридичної техніки та законодавчої стилістики, теорію правових систем.

У висновках узагальнено обґрунтовані ідеї щодо природи та структури теоретичної науки.

Ключові слова: теоретична юридична наука, природа науки, структура науки, наукові категорії, дефініції, теоретична основа науки.

Постановка проблеми. Важливим напрямом розвитку Української держави є формування правової держави, остаточне запровадження інститутів ринкової економіки, створення якісно нового суспільства, орієнтованого на пріоритет загальнолюдських цінностей; модифікація та модернізація функціонального призначення державних органів; запровадження «партнерських» відносин особи та держави. Досягнення позитивних результатів від-

повідних державотворчих та правотворчих процесів є можливим за умови дотримання принципу науковості, ґрунтовних напрацювань у сфері юридичної науки, тісного взаємозв'язку юридичної науки, нормотворчості і правозастосування. Від обґрунтованості наукової юридичної бази багато в чому буде залежати ефективність правотворчих і державотворчих процесів та їх результативність. Саме це й зумовлює актуальність теоретико-правового аналізу

природи, системи та структури теоретичної юридичної науки [1, с. 127].

Аналіз останніх публікацій. Питання природи, структури та системи теоретичної юридичної науки аналізувались у вітчизняному правознавстві фрагментарно та у дискусійній формі. У сучасній науці зазначені питання висвітлювалися в роботах С.С. Алексеєва, С.Н. Братуся, Д.А. Керимова, М.І. Козюбри, П.М. Рабіновича, О.В. Петришина, Ю.С. Шемшученка, С.Д. Гусарева, Н.М. Оніщенко, О.Ф. Скакун, О.Д. Тихомирова, Б.Д. Бондаренка. У роботах згаданих вчених досліджено особливості сучасного етапу розвитку загальнотеоретичної науки, з'ясовано теоретико-методологічні аспекти закономірностей як предмета загальної теорії права, обґрунтовано необхідність переосмислення предмета цієї науки, досліджено її функції та взаємодію з іншими юридичними науками. На применшуючи значення оприлюднених доктринальних ідей, необхідно зазначити, що питання природи та структури теоретичної юридичної науки досліджені фрагментарно в основному на рівні підручників та навчальних посібників, що суттєво підвищує актуальність дослідження проблеми.

Метою публікації є дослідження сутності природи, структури та системи теоретичної юридичної науки.

Досягненню поставленої мети слугує вирішення таких дослідницьких завдань:

а) дослідити розуміння категорії «природа» у теоретичному науковому аспекті;

б) визначити структуру теоретичної юридичної науки;

в) інтерпретувати феномени природи та сутності теоретичного юридичного знання в контексті сучасних уявлень про теоретичну юридичну науку;

г) виявити передумови формування системи та евристичного потенціалу функціонування системи в структурі теоретичного знання.

Виклад основного матеріалу. У сучасний період розвитку суспільства юридична наука стає однією з найважливіших сфер ідеолого-правового життя суспільства, долучаючи все більше інтелектуальних і матеріальних ресурсів суспільства, здійснюючи дедалі більший вплив на суспільно-політичні, культурно-правові та інші сфери суспільного життя. У цих умовах раціональне використання наукового потенціалу, підвищення ефективності юридичної науки набуває істотного значення. До важливих особливостей сучасного наукового знання про право та державу належить прискорення темпів

розвитку науки і впровадження її досягнень у практику, що потребує від вчених нових логіко-гносеологічних та методологічних завдань. Це викликає необхідність систематизації уявлень щодо розвитку юридичної науки і її соціально-правових наслідків, без якої сучасний стан розвитку суспільства ускладнений «архірозумінням» про основні правові категорії. Отже, модернізація наукового знання відповідно до сучасних суспільно-політичних умов орієнтує вчених на всебічне дослідження специфіки юридичного знання.

Категорія «правова природа» є досить часто вживаною у юридичній науці та характеризується численними спробами визначення у поєднанні з різними суміжними правовими явищами та категоріями. Зручність використання цієї категорії і універсальність випадків, коли вона може бути використана, як правило, відсувають на другий план питання про сутність самого поняття «правова природа». Практично завжди поєднання слів «правова природа» сприймається як даність, без аналізу її сутності у первісному значенні, у зв'язку із чим адекватність його використання у науковому обігу виявляється вельми сумнівною. Зазначене поняття набуває характеру «зворотного канцеляризму», що вживається в усіх тих випадках, коли є труднощі у виборі «імені» наукового питання. При цьому масштаби використання словосполучення «юридична природа» досить значні, як і субстанції, по відношенню до яких воно використовується, не кажучи вже про набір характеристик, які, на думку того чи іншого науковця, утворюють притаманну їй юридичну природу.

Звернення до дослідження природи теоретичної юридичної науки пов'язане, перш за все, з процесами і потребами розвитку самої юридичної науки, оскільки:

по-перше, зазначена необхідність пов'язана з поглибленням історико-юридичних досліджень, здійснюваних теоретиками права, які досліджують і обговорюють проблеми структури історико-філософського походження юридичного знання, теоретико-пізнавальної структури певних етапів розвитку юридичної думки, історії юридичної науки як системи, що розвивається, діалектики юридичного процесу;

по-друге, актуальність дослідження природи юридичної науки викликана незадовільним станом досліджень саме теоретичних проблем її діалектичного розуміння, а саме абстрактністю трактування вказаної наукової проблеми.

Більш глибоке розуміння природи юридичної науки необхідне для розуміння іде-

ологічної функції права. Доказовість і переконливість сучасної ідеологічно-правової критики наявних правових доктрин потребують високої культури правового мислення й ерудиції, формування яких неможливо зрозуміти без тлумачення природи юридичних знань. А оскільки сучасне розуміння юридичної науки формується під тиском західно-ідеологічного розуміння права та нових цінностей, які існують у сучасному суспільстві, а саме прав людини, гендерності, свободи крізь призму матеріалізму та природних прав людини, розуміння сутності загальних понять та категорій юридичної науки надає можливість досконало вивчити та проаналізувати сучасні новели теоретичної юридичної науки.

Досліджуючи категорію природи, неможливо не зупинитися на філологічному аналізі цього слова. Тлумачні словники української мови визначають його як сутність основних якостей, властивостей чого-небудь; суть, сутність [2, с. 905]. Але у різних лексикографів, які працювали у різні історичні періоди, загальнопоширені тлумачення не збігаються, а різноманіття значень є результатом накопиченого досвіду щодо дослідження зазначеної правової категорії. Сучасне трактування вказаної категорії містить розуміння, надане філософами Античності. Так, Аристотель, узагальнюючи широкий набір смислових відтінків [3, с. 112], зробив висновок, що з усіх наявних значень природи основним буде сутність. Таким чином, вихідна сентенція, що склалася остаточно та є поширеною у наукових джерелах, – розуміння природи явища або категорії у першому й основному сенсі як її сутність [3, с. 111].

Така інтерпретація міститься майже у всіх словниках і за логікою має бути присутня в будь-якому сучасному словнику. Застосування такого значення категорії природи теоретичної юридичної науки свідчить про намір звернутися до головних властивостей, сутності, якісно важливих рис досліджуваного нами явища.

Таке тлумачення формується через оціночні юридичні поняття і використовується у різних категоріях юридичної науки, включається до змісту найважливіших правових принципів, утворює самостійні терміни і таким чином отримує нове формулювання та значення.

Цілком погоджуємося з М.М. Оніщенко, яка вважає, що право – це абстрактний конструкт, воно має природу, тобто характерні властивості, риси та ознаки в залежності від витоків формування, своєрідних постулатів, які вирізняються не лише змістовними характеристиками, а й формальною реалізацією

[4, с. 8]. Сучасна наука, з одного боку, є традиційною, а з іншого – має риси нової наукової парадигми, що, своєю чергою, має риси постнекласичної науки та характеризується еволюційно-синергетичною картиною світу [5, с. 89]. Це безпосередньо впливає на характеристику її природи. Вона безпосередньо буде залежати від того сенсу, який ми будемо надавати теоретичній науці, адже вона може бути визначена як тип знань, якому властива певний ступінь істинності і який націлений на пізнання державно-правової дійсності, та як суспільний інститут, що відображає взаємодію науковця та суспільства і держави. Характеризуючи природу теоретичної науки, ми будемо сприймати її як теоретичне знання про об'єкт, раціональний спосіб пізнання державно-правових явищ.

Вивчення категорії «природа» у теоретичній юридичній науці пов'язане зі складністю об'єктивного і суб'єктивного порядку та зумовлено рядом причин. До об'єктивних причин пізнання належать:

а) висока асоціативність і дискусійність досліджуваної категорії;

б) багатоплановість самого поняття;

в) відсутність звичних для юридичної спільноти чітких і повних сучасних правил і формулювань. Наслідком стають, по-перше, ймовірність довільного слововживання. Формується такий термін, тлумачення якого небажано використовувати у нормативному тексті та інших офіційно-юридичних видах документів, як-то: офіційний лист, договір, судові рішення, адміністративний акт – тобто майже всі юридичні документи, крім справді творчої роботи (наприклад, юридичний висновок);

по-друге, у літературі існують перекохані визначення у комплексних наукових творах і окремих судженнях щодо змісту, поняття юридичної природи як з точки зору загальної теорії права, так і з точки зору галузевих правових наук [1, с. 111]. Зазначені причини вказують на інформаційно-дослідний вакуум, що поряд із відсутністю полеміки, яка, як відомо, наближує до істини, і не дозволяють повноцінно зрозуміти зазначений феномен.

Суб'єктивні причини пізнання є другорядними, однак дуже негативно впливають на юридичну репрезентативність категорії «природа», а саме:

а) домінування у спеціальній літературі особистісного (побутового) сприйняття терміна над раціональним (технічним);

б) елементарне небажання досліджувати предмет із загальнотеоретичних і в окремих випадках – філософських позицій, що у сучасний період пояснюється всепоглинаючою прагматичністю [3, с. 5];

в) ненавмисна (допущена в результаті поверхневого вивчення) або неетична підміна понять у сучасній юридичній науці, пов'язана з незнанням історії формування теоретичних категорій та понять;

г) «глобалістські» економічні умови суспільства, під впливом яких роль національних правових систем, їх груп і об'єктивного права у цілому перекинуто тлумачиться виключно як «служниці» економіки. На думку апологетів (представників) подібних теорій, що активно впроваджують їх у життя, юридичні конструкції, перевірені багатовіковим досвідом тлумачення і застосування, можуть і повинні змінюватися для загальних (публічних) економічних інтересів.

Науковому прагненню абсолютної більшості теоретиків права, які мають намір визначити правову природу того чи іншого явища, дуже рідко передє питання про те, що насправді вони розуміють під цією категорією. Але, досліджуючи правову природу юридичних категорій, вкрай важливо визначити, що саме дослідник вкладає у розуміння зазначеної категорії. Так, С.С. Алексєєв визначає юридичну природу через юридичні характеристики правового явища, що дозволяють побачити його структуру, місце і роль серед інших правових явищ відповідно до його соціальної природи [6, с. 169]. І.В. Матвєєв стверджує, що звернення до терміна «правова природа» зумовлено необхідністю дати вичерпну характеристику того чи іншого юридичного факту, процесу, явища. І при цьому в осмисленні правової природи науковець виходить зі значення самого терміна «природа», під яким розуміється сутність, основна властивість чого-небудь. На підставі цього вчений доводить, що з'ясувати правову природу означає визначити місце правового явища в системі однорідних явищ з виявленням його специфічних істотних ознак. Так, аналіз правової природи стосовно недійсних угод, на думку І.В. Матвєєва, означатиме «визначення їх місця в системі юридичних фактів і з'ясування специфічних ознак недійсних угод, що дозволяють відмежувати їх від інших юридичних фактів» [7, с. 5].

Більш вузьке визначення правової природи з точки зору теоретичної юридичної науки надає А.В. Захаров, стверджуючи, що правова природа явища – це, по суті, питання про галузеву приналежність норм, якими ці відносини регламентуються з метою визначення норм, що «відповідальні» за регулювання цієї групи суспільних відносин [8, с. 100].

На нашу думку, природа загальнотеоретичної науки – це сукупність основних

ознак, якостей та властивостей цієї науки, що зумовлюють її сутність, особливості та місце в системі юридичних наук.

Це категорія, що має динамічний характер та тенденцію до еволюціонування. Адже на зміну кумулятивному характеру теоретичної науки, що визначається як накопичення знань, підтвердження їхньої істинності, приходить діяльнісний, змістом якого є пізнавальна діяльність, що також має еволюційний характер. Таким чином, кумулятивна природа юридичної науки доповнюється діяльнісним аспектом її розуміння.

Природа теоретичної юридичної науки, на нашу думку, містить дві головні складові ознаки:

по-перше, говорячи про природу юридичних категорій або понять, ми насамперед маємо на увазі першооснову, провідний початок, що зумовив існування самого явища, його сутність. Де визначення сутності категорії, явища або поняття належить виявленню його основ, що є найглибшим рівнем розуміння сутності, ядром сутності, як вказував С.С. Алексєєв [4, с. 132]. Науковець доводив, що сутність визначає сама себе як підставу, яка вказує, на чому тримається сутність;

по-друге, іншим складником сутності є сукупність необхідних (істотних, сутнісних) властивостей і відносин явища, визначення яких можливо назвати менш глибоким попереднім пластом розуміння сутності. Властивостями виступають як потенційні можливості (невиявлені), так і реально властиві явищу (категорії) ознаки.

Отже, під ознакою ми маємо на увазі наявність або відсутність властивості у явища (категорії), а також наявність або відсутність відношення між явищами (категоріями). Аналіз термінологічного значення поняття «правова природа» у теоретичній юридичній науці має визначальне значення, та присутність в ньому терміна «правова» вказує на те, що явище визначається з точки зору права. Якщо наявність правової природи у тому чи іншому правовому явищі (категорії) – це аксіома, то значення буде мати її визначення, виявлення, що полягатиме в аналізі з позиції права його істотних властивостей (як потенційно можливих, так і реально властивих ознак) і розкритті підстав.

На підставі здійсненого вище дослідження лексичного значення категорії «природа» необхідно визначити, що теорія права спирається на загальноприйняте визначення, сформульоване С.С. Алексєєвим і І.В. Матвєєвим, які розуміють сутнісний (феноменологічний) аналіз поєднання «правова природа», що зводиться до юридичних

характеристик, структури, місця і ролі явища (категорії) серед інших [6, с. 172].

Можливо виокремити декілька уявлень про природу загальнотеоретичної науки, що будуть пов'язані із процесом пізнання. Перш за все, це реалістична природа, що полягає у дослідженні об'єкта як реальності, що має логічно завершений характер, а пізнання є результатом узагальнення наявних фактів. Більш високим рівнем природи, науки є інтерпретація, пов'язана з можливістю не лише констатації, а й розуміння об'єкта пізнання. І нарешті, репрезентована природа теоретичної науки пов'язується з можливим впливом на об'єкт пізнання з метою його практичного удосконалення та взаємодією з науковим співтовариством з метою апробації та поширення результатів пізнання.

На нашу думку, природа загальнотеоретичної науки виявляється у її соціально-політичній, фундаментальній, методологічній сутності та системно утворюючих, політико-ідеологічних навчально-виховних, філософсько-пізнавальних, світоглядних, прогностичних властивостях.

Питання про структуру теоретичної юридичної науки традиційно актуальне для правознавства. Без даних про структуру вельми складно (якщо взагалі можливо) опрацювати будь-яку іншу правову проблематику, обґрунтовано і впевнено проводити запропоновані рішення в життя. Вимога наукової обґрунтованості рекомендацій, що створюються для юридичної практики (наприклад, за частиною змісту юридичних приписів та їх систематизації), зумовлює потребу в пізнанні структури правової науки взагалі, у виявленні константних і закономірних зв'язків між елементами теоретико-правової науки.

Сучасна вітчизняна правова доктрина відзначена активним інтересом до дослідження структурної побудови теоретичної юридичної науки. Фахівці права наголошують на необхідності перегляду, переосмислення і переробки тих наукових підходів, що прийнято вважати традиційними, ортодоксальними, майже офіційними. У певному аспекті з дискусіями про систему теоретичної юридичної науки складно конкурувати, мабуть, навіть доктринальним диспутом стосовно розуміння самої юридичної науки, оскільки в останньому випадку і багатогранність самого кореспондуючого явища і феномена, і варіативність сприйняття визнаються допустимими набагато частіше. Незважаючи на те, що питання про структурну будову системи юридичної науки можна віднести в юриспруденції до вічних, у сучасній науці воно інтерпретується переважно через дуалістичну теорію і (або) за

допомогою галузевої моделі. Але багато аспектів проблематики (як щодо безпосередньо самої структури, так і щодо системи юридичної науки у цілому) і до цього часу залишаються невирішеними або дуже спірними. Загальнотеоретичних досліджень, присвячених структурі юридичної теоретичної науки, у сучасній науці дуже мало.

Структура теоретичної науки складається з елементів, що визначають внутрішні та зовнішні закономірні взаємозв'язки і володіють, порівняно з іншими частинами відповідної будови, стабільними, досить статичними властивостями. У зв'язку із цим, незалежно від того, наскільки масштабними будуть виокремлені неструктурні елементи, система у будь-якому разі буде логічною (у тому числі і завершеною). Структурні елементи в системі також будуть існувати завжди. Інакше неможливо констатувати наявність самої системи. Структурні елементи системи науки права є тими показниками, що існують у праві (лише ті, що залежать від конкретно-історичного правового буття) і відображають його сутність. Головними властивостями системи теоретичної правової науки є: а) змістова єдність; б) внутрішнє впорядковане дроблення; в) логічність; г) наявність закономірних взаємозв'язків; д) стабільність структурних елементів (у співвідношенні з динамізмом інших компонентів системи). При цьому саме структурні елементи забезпечують взаємодію в системі будови.

Необхідно наголосити, що феномени держави і права, досліджувані теоретичною юридичною наукою, не є виключно науковою монополією правознавців. Зазначені феномени є й культурно-історично-етичними категоріям та інститутами. І саме цей аспект їхньої інституційної еволюції відкриває можливість структурно-дисциплінарного підходу в осмисленні правової природи та правових процесів як соціокультурних практик і традицій. Адже будь-яке наукове пізнання може бути охарактеризоване як завершене, однак свою повноцінність теорія набуває лише тоді, коли вона застосовується до актуальних питань практичного життя [9, с. 137].

На думку Ю.А. Веденєєва, можливість подолання або перевизначення традиційної логіки побудови теоретичної юридичної науки полягає у логіці включення до її складу (як концептуального ядра) вивчення не тільки історичних контекстів виникнення і розвитку державно-правових інститутів і формальних мов правового звернення, але й насамперед соціокультурних (ментальних і когнітивних) підстав і форм відтворення

самої системи юридичних знань про державу і право [10, с. 22].

Дещо спрощений підхід до визначення структурних елементів теоретичної юридичної науки обґрунтовує М.В. Кравчук, наголошуючи на виокремленні методології, теорії держави та теорії права [11, с. 23]. А.М. Кучук дещо розширює діапазон елементів структури теоретичної юридичної науки, додаючи до елементів закономірності держави і права систему категорій і понять, принципи права, правові аксіоми, правотворчу, правоінтерпретаційну і правозастосовну діяльність [12, с. 420], а О.Л. Копиленко цілком слушно відносить сюди сутність форми, функції, механізм взаємодії держави і права; основні державно-правові категорії; державно-політичну та правову свідомість і правову культуру [13, с. 20].

Така розбіжність у поглядах вчених може бути пояснена певними особливостями юридичної науки. Особливе місце серед них належить соціологізації, зумовленості різними типами праворозуміння, впливу євроінтеграційних процесів, зростанню значення порівняльно-правових досліджень [14, с. 192].

До структурних елементів сучасної теоретичної науки (предметний підхід) слід віднести такі:

1) загальнотеоретичні питання юридичної науки. Проблеми функціонування і розвитку юриспруденції, зокрема її змісту, функцій, структури та методології пізнання. Вироблення теоретичних пропозицій удосконалення функціонування держави і права;

2) теорія держави. Проблеми держави як форми організації та управління суспільством. Поняття, сутність, типологія, функції, механізм, форма держави, її місце в політичній системі громадянського суспільства та ін.;

3) теорія права. Проблеми внутрішньої організації права як регулятора суспільних відносин, зокрема: поняття, сутності, змісту, принципів, функцій, структури і форми права; формування і дії права;

4) теорія прав людини. Співвідношення категорій «людина», «особа», «громадянин». Взаємодія особи з іншими соціальними інститутами. Поняття та класифікація прав людини, їхнє співвідношення з правами громадянина. Теоретичні основи правового статусу суб'єктів права;

5) теорія юридичної техніки, законодавчої стилістики, методів тлумачення права в діяльності правотворчих, правозастосовчих та інших органів і установ;

6) теорія правових систем (юридична компаративістика). Поняття, ознаки, структура, функції правової системи, її співвід-

ношення з іншими підсистемами соціальної системи.

Типи (сім'ї) правових систем та їх змістова характеристика. Сучасне порівняльне право, акумулюючи досвід країн світового співтовариства, дозволяє не лише використовувати різні варіанти правових рішень, а і розглядати їх в історичному аспекті, надаючи можливість оцінити ефективність рішення, що приймається на соціальному рівні.

Висновки

Таким чином, *природа теоретичної юридичної науки* – розуміння її сутності та змісту, що охоплює сукупність складників, які забезпечують систему наукових знань, умінь, навичок. У сучасне розуміння зазначених категорій «сутність» та «зміст» теоретичної юридичної науки входить:

а) теоретична основа як науково-теоретична база, концептуальна система знань, що відображає відповідну галузь дійсності. Структура теоретичної основи складається з термінів, категорій, дефініцій. Наприклад, юридичні категорії – юридична відповідальність, правове регулювання, позовна давність;

б) практична основа як організаційно-практична діяльність і накопичений досвід у правовій сфері. Наприклад, публікації власних досліджень, пропозиції, засновані на теоретичному або практичному досвіді;

в) методологічна основа як спосіб організації пізнавального процесу за допомогою певних принципів, прийомів, методів і засобів. Наприклад, історичний метод – вивчення історії розвитку теоретичної юридичної науки.

Система теоретичної юридичної науки – це сукупність взаємозалежних наук, що вивчають право і державу як відносно відокремлені, самостійні соціальні інститути, де і право, і держава досліджуються і як самостійні категорії, і у взаємозв'язку між собою та у взаємозв'язку з людиною та суспільством. Зазначені категорії досліджуються як багатфункціональні складні категорії, що історично розвиваються й одночасно зберігають певне коло власних ознак незмінними.

Систему теоретичної юридичної науки доцільно розглядати в об'єктивному і суб'єктивному аспектах. Керуючись «еталонними» ознаками, ми пропонуємо оптимальну структуру системи теоретичної юридичної науки, що складається з п'яти компонентів: а) склад теорії держави і права як науки; б) теоретичні проблеми співвідношення суспільства, держави і права; в) теорія держави; г) теорія права; д) теоретичні проблеми формування світового правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Меліхова О.Ю. Поняття, ознаки та функції юридичної науки як об'єкта організаційно-правового механізму управління: теоретико-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2013. № 1. С. 127-130.
2. Новий глумачний словник української мови : в 3-х томах. Т. 2. Київ: Видавництво «Аконіт», 2008. 926 с.
3. Аристотель С. Метафизика / пер. с греч. А.В. Кубицкого. Москва: Эксмо, 2008. С. 111.
4. Оніщенко Н.М. Проблеми поняття сутності та природи права. *Часопис Київського університету права*, 2009. № 4. С. 4-8.
5. Черникова Н.В. Природа науки и критерии научности. *Гуманитарный вектор*. 2012. № 3 (31). Серия «Философия и культурология». С. 89-97.
6. Алексеев С. С. Теория права. Москва: Издательство БЕК, 1995. 320 с.
7. Матвеев И.В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: *Юрдинформ*, 2004. С. 5.
8. Захаров А.В. Создание юридических лиц: правовые вопросы : монография. Москва : Норма, 2002. 112 с.
9. Петришин О.В. Проблеми соціалізації правової науки. *Право України*, 2010. № 4. С. 133-142.
10. Веденеев Ю.А. Юридическая наука: система и структура. *Теория права*. 2016. № 2-3. С. 20-25.
11. Кравчук М.В. Теорія держави і права : навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 247 с.
12. Теорія держави і права : підручник. Дніпропетровськ: *Ліра* ЛТД, 2014. 468 с.
13. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 400 с.
14. Гуменюк Т. Концепти функціонування сучасної юридичної науки. *Підприємництво, господарство і право*, 2018. № 4. С. 188-192.

Dmytro Ochkolias. Nature and structure of theoretical legal science

The relevance of the problem chosen for research is determined, the degree of its research is clarified and the task is to study the essence, nature and structure of theoretical legal science by clarifying the category "nature" at the doctrinal theoretical level, defining the structure of science and interpreting the phenomenon of nature and essence of theoretical science. knowledge in the context of modern ideas about theoretical jurisprudence. The importance of general theoretical science as one of the important components of the ideological and legal life of society is emphasized. This necessitates the systematization of ideas about the socio-legal consequences of the development of modern theoretical science, the modernization of scientific knowledge in accordance with modern socio-political conditions. It is noted that the appeal to the study of the nature of theoretical science is associated with the needs of legal science itself, due to the deepening of historical and legal research by legal theorists who study the structure of legal knowledge and unsatisfactory state of research of theoretical and legal problems of theoretical knowledge at the doctrinal level.

Based on the analysis of the etymological meaning of the category "nature" and the peculiarities of its interpretation at the scientific legal level, it is concluded that the nature of theoretical knowledge is associated with the intention to address the main properties, essence, qualitatively important features of the phenomenon. The objective and subjective reasons that determine the categories of "nature" in the legal sphere have been identified.

As a result of the analysis of the doctrinal understanding of the category "nature", substantiated by theorists, the own definition of this category in relation to general theoretical science is offered. The nature of general theoretical science is substantiated as a set of basic qualities, features and properties of general theoretical science, which determine its essence, features and place in the system of legal sciences. it has two main components: the basis of science, which led to the existence of the phenomenon itself, its essence and the set of essential, essential properties of theoretical science.

A special place in the publication is given to the analysis of the structure of theoretical science. Emphasis is placed on the need to rethink scientific approaches, which are considered traditional and almost official. The system of theoretical science is defined as a set of structural elements that define internal and external relations and have stable, static properties. To replace the established understanding of the structure of theoretical science as a theory of law and the theory of the state, it is proposed to include general theoretical knowledge of legal science, theory of law, theory of state, theory of human rights, theory of legal techniques and legal stylistics, theory of legal systems.

The conclusions generalize substantiated ideas about the nature and structure of theoretical science.

Key words: theoretical legal science, nature of science, structure of science, scientific categories, definitions, theoretical basis of science.